

PHILOSOPHY

До проблеми специфіки соціального мислення в контексті глобалізаційних трансформацій сучасного суспільства

С. Р. Гаєвська

Національний університет водного господарства та природокористування. Рівне, Україна
Corresponding. E-mail: s.r.gayevska@nuwm.edu.ua

Paper received 21.05.18; Accepted for publication 19.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-168VI27-12>

Анотація. В статті досліджується проблема соціального мислення та його ціннісні виміри на основі аналізу глобалізаційних трансформацій сучасного суспільства, які загострюють фундаментальну суперечність між здобутками науки і науковою раціональністю взагалі, як інтегруючою силою нового соціального порядку, та соціальною раціональністю і можливістю утвердження оптимально гармонійного суспільного життя на глобальному і локальному рівнях, обумовлюючи необхідність формування нового соціального мислення, здатного шляхом переосмислення здобутків соціального досвіду та збереження людських цінностей на глобальному та локальному рівнях позитивно вплинути на суперечливі тенденції глобалізації.

Ключові слова: соціальне мислення, глобалізація, соціальні цінності, соціум, соціальна реальність.

Вступ. Ми живемо в епоху складних соціокультурних трансформацій, зміни вже ustalених соціальних практик та в світі невизначеності, коли відкриваються неочікувані можливості, формуються нові парадигми, нові ціннісні орієнтири і радикально змінюється спосіб життя великих спільнот, утворюючи новий світопорядок на глобальному і локальному рівнях, тим самим викликаючи необхідність у переосмисленні здобутків та ідентифікації нових реалій.

Науково-технічну епоху ще в середині ХХ ст. Карл Ясперс визначав як нову основу єдності людства, як передумову і можливість світового спілкування [1, с.53-95], новий тип інтеграції людської культури, що сьогодні концептуалізується в різних моделях процесу глобалізації.

Короткий огляд публікацій. Кількість літератури, присвяченої проблемам глобалізаційної трансформації сучасного суспільства на економічному, політичному, соціокультурному рівнях величезна. Зокрема, в працях У. Бека, З. Баумана, Е. Гідденса, Е. Мак Грея, Д. Кокса, Е. Ласло, Р. Патнема, С. Хантінгтона, Ф. Фукуями аналітика проблематики розкриває засадові принципи соціально-філософського аналізу та методологічні утруднення, які акцентують увагу на проблемі зв'язку певного типу соціального мислення і конструювання соціальної реальності [2], і яка постає самою актуальною в сучасних соціально-філософських пошуках.

Метою дослідження є виявлення особливостей та ціннісних вимірів соціального мислення, як конструктивного чинника конституювання соціальної реальності, на основі аналізу неоднозначних тенденцій глобалізаційних трансформацій сучасного соціуму.

Відомо, що глобалізаційні зміни включають як позитивні, так і негативні тенденції. Зокрема, як зазначає Е. Гідденс [3], вони характеризуються інтенсифікацією світових соціальних взаємозв'язків і стосунків, що сприяє формуванню нової (планетарної) свідомості, а також об'єктивному процесу усвідомлення світу як єдиного цілого (Р. Робертсон), а отже і нового соціального мислення, спрямованого на досягнення глобалізаційних змін як результату структурних змін суспільства, а не свідомого проекту (Д. Кокс). Оберненою стороною цього процесу, як зазначає

Ф.Фукуяма, є те, що глобалізаційні зміни підсилюють сили спротиву, що ведуть до збільшення фрагментизації світу, а також до маргіналізації більшості населення, як стверджує З. Бауман [4].

Наука, з її винайденням нових типів комунікації і нових енергетичних ресурсів, змінюючи сам спосіб організації соціально-політичних та економічних систем, веде до неймовірного прискорення подій і самого життя, ніби ущільнюючи соціальний простір, змінюючи поведінку і соціальну ідентичність людини, що реально живе в глобальному світі, і що вже викликає потребу у нових формах пізнання соціальної реальності, соціальної раціональності.

Методами такого пізнання постає реінтерпретація класичних здобутків соціальних шукань відомих філософів минулого (Платона, Арістотеля, Т. Гоббса, Ж. - Ж. Руссо), а також класичних соціальних теорій М. Вебера і його осмислення зв'язку раціональності і соціальності, а також Т. Парсонса, за яким соціальний порядок здійснюється через відтворення певного типу культурного взірця як вертикальної інтеграції проблем, що постають перед соціальною системою. Методологічною основою даного дослідження також є концепція "соціального капіталу" (П. Бурдьє, Ф. Фукуяма), гуманістичного суспільства (Е. Фромм), "глокалізації" (Р. Робертсон).

Результати та їх обговорення. Глобалізація через вплив наукових здобутків на суспільне життя, формуючи нові типи поведінки і спілкування, потребує розкриття її соціального та антропологічного сенсу, як умови продуктивного конструювання соціальної реальності. Адже, наприклад, зосередження такого потужного банку знань людства (інтернет), який став доступним без особливих інтелектуальних зусиль, є не тільки благом, а й породжує ризики, адже передбачає, наприклад, доступність негативної інформації, що веде до зниження "межі страху", що осмислюється в концепції "соціальної травми" [5]. І саме з допомогою Інтернету соціально-політичний конфлікт (ісламу і Західної Європи) розростається до певного рівня цивілізаційного конфлікту.

Досягнення "мережевого суспільства" [6] можуть реалізувати майже фантастичні, майже оруелівські

прогнози, а нестримний потік інформації виявляє усю складність реальності, відкидаючи редукцію до спрощуючих моделей, паралізуючи тим самим здатність людини до ефективних дій в різних вимірах. Тобто, глобалізація, як вільне переміщення людей, ідей та капіталів, має свій антигуманний вимір, який може переписати її позитивні можливості, адже потреба в захисті своєї ідентичності, як і своїх ринків є так само значущою, що в цілому посилює потенціал конфліктогенності. В той же час, глобалізуються виклики безпеки людства (енергетична криза, зміна клімату, міграції, пандемії і ін.), що сприяє солідаризації зусиль і думок. Тому сьогодні світ, що все більше і радикальніше відрізняється від учорашнього, потребує справжнього соціального мислення, спрямованого і на вирішення глобальних проблем на локальному рівні (так звана "глобалізація" за Р. Робертсоном [7]).

Людина, виявивши свої видатні можливості в різних сферах творчої діяльності (мистецтві, науці і ін.), у створенні свого соціального буття, як організації міжлюдських взаємодій в дуже полікультурному, плюралістичному просторі, показала себе достатньо суперечливою і слабкою. Тому конструктивно-продуктивне налагодження взаємозв'язків між культурами, народами, цивілізаціями, засноване на певних правилах гармонізації простору спільного співбуття постає домінантою соціального розвитку сучасності. Сьогодні, справжній дисонанс між унікальними науковими досягненнями і соціально-політичними здобутками, обумовлює потребу в облаштуванні нашого спільного дому на планетарному рівні. Нагальна потреба у ствердженні розумних засад оптимально гармонізованої планетарної цивілізації постає справжнім викликом людській природі, який так гостро поставив саме сьогодні, тим самим поставивши запитання щодо здатності людини встановити порядок у своєму домі. Чи здатна людина досягнути успіху і встановити злагоду, чи буде культивувати свою конфліктогенну природу, цим вимірюється значущість людської присутності у світі. Ця значущість також визначається тим, чи здатне людство досягнути нового рівня суспільного співжиття саме на глобальному рівні, центром якого має постати людина як творча і інноваційна особистість, тому, що таке влаштування соціального життя передбачає організацію міжлюдських сил і взаємодій з метою розкриття їх можливостей і здібностей, та подолання застарілих установок і негуманних типів поведінки, які концентрують в собі енергію руйнації. Гідний соціальний порядок потребує подолання того типу соціального структурування, що склався у минулому і сприяв тогочасному суспільному розвитку (наприклад, імперія).

Сьогодні, в епоху глобального соціального структурування суспільного життя, домінантою

і визначною тенденцією, і основою архітекtonіки світоустрою постає вільна і відповідальна особистість, з почуттям власної гідності. Відсутність такої світової соціальної структурації, що базується на захисті прав людини, компенсується жорсткою конфліктністю між самими державами асоціального характеру, що нівелює видатні здобутки людського розуму, робить неминучим зростання руйнівної конфліктності у світі, обертаючи здобутки проти людського в людині. Саме формування нової архітекtonіки існуючого світопорядку на основі базових правозахисних цінностей громадянина здатне цьому протистояти.

На основі переосмислення видатних здобутків соціального мислення філософів минулого (Арістотеля, Платона, Т.Гоббса, Ж.-Ж. Руссо), сучасні соціальні мислителі осмислюють розв'язання тих проблем, які б сформували можливість посилення здатності до нейтралізації глобальної конфліктогенності і утвердження засад гармонійного співжиття та об'єднання можливостей відкритого світу для громадянина. Таким чином, ствердження соціальної раціональної поведінки в межах світопорядку, передбачає не тільки трансформацію певних органів і механізмів, що можуть бути реально задіяні в конкретних ситуаціях, а й реальну зміну соціального мислення, заснованого на визнанні пріоритетності прав і свобод людини. В той же час, прагнення до домінування над іншими виступає частиною природи людини, яку сучасний раціональний розвиток людини має навчитися контролювати, створюючи атмосферу нетерпимості до зловживань владою і створення простору для розвитку різноманітності і креативності. Це постає і завданням формування нового соціального мислення, яке є фундаментальним для поступу людства, а не тільки для його виживання.

Сьогодні, на зміну занепадаючим традиціям і структурам приходять нові реалії, спричиняючи необхідність переосмислення соціальних, політико-економічних підходів заради рівності і свободи учасників глобалізаційних процесів і раціонального розпорядження планетарними ресурсами. Світ чекає нових ідей і нових дій, адже ліберально-соціальна демократія перебуває у кризі і не в змозі протидіяти посиленню нерівності і розмиванню принципів демократії і свободи, породжуючи цілі суспільства аутсайдерів. Посилиться криза національних держав і інституціональна недієздатність світопорядку та потреба в його реформуванні, що швидко поширюється в соціальних мережах, і характеризується ростом популізму у світі. Наша епоха постає як загострення напруги між старим світом і світом, що формується, яку бачать як епоху кризи цінностей та пошуку нової соціальності [8]. Які процеси — позитивні чи негативні — стануть домінуючими, залежить і від нового соціального мислення. Адже в світі багаточисельному постає нагальною проблема координації усіх сфер діяльності (наукових досліджень, інвестицій, виробничих потуг), та потреба у доброму співробітництві країн, економік, культур. Таким чином, соціальне мислення в просторі глобалізаційних трансформацій має вбачати проблеми і виклики, як способи відкриття нових вимірів нової епохи, налагоджувати нові стосунки і взаємозв'язки [9], а не виснажувати сили в протистоянні і ізоляціонізмі, адже через прийняття "іншого" відбувається нарощення соціального капіталу [9, с.260-374] і зростає життєздатність соціальної системи.

Отже, соціальне мислення постає необхідною складовою сучасного стратегічного мислення, заснованого на усвідомленні необхідності спільного миру і пошуку нових способів партнерства. Утвердження соціальних вимірів моделей стратегічного співробітництва має сприяти зростанню потенціалу регіонів для подолання складних викликів, тобто сприяти стійкому економічному розвитку, підвищенню рівня освіти і охорони здоров'я, формуванню середнього класу, освоєнню високих технологій. У вимірі соціального мислення такі точки спільної роботи

постають енергетичними центрами соціокультурного оновлення, сприяючи пошуку свого майбутнього в його екзистенційних вимірах. Важливим результатом осмислення проблеми є розуміння того, що соціальне мислення допомагає забезпечити від перетворення викликів в чинники нестабільності і конфронтації, які в контексті складноорганізованого сучасного суспільства можуть зробити жертвами непрогнозованості всіх.

Отож, соціальне мислення спрямоване на вироблення і збереження критеріїв і стандартів, механізмів налагодження соціальних взаємозв'язків, збереження в них соціальності, виявлення засад нового соціального порядку і того, що його деформує. В нашому все більш і більш динамічному і складному світі соціальне мислення спрямоване на виявлення справжніх суспільних інтересів і пріоритетів, глобальних викликів,

і робить людство готовим до їх розуміння.

Висновки. Значущість соціального мислення, як пошуку нових форм організації суспільного життя, на основі реінтерпретації соціально-філософського досвіду аналізу соціальної реальності, в контексті нових викликів суспільству і людській природі, спрямоване на збереження базових людських цінностей (людської особистості, довіри, справедливості і ін.), та на нарощення соціального потенціалу (капіталу) та життєздатності сучасного суспільства. Утвердження ціннісних пріоритетів у формуванні сучасного соціального мислення спрямоване на гармонізацію глобального і локального рівнів сучасного соціального світопорядку, є певним способом подолання конфліктогенного потенціалу суперечливих тенденцій глобалізаційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. К. Ясперс (1991) Смысл и назначение истории /К. Ясперс.- М., Из-во Политической литературы, 1991. - 527с.
2. Бергер П. (1995) Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. / П. Бергер, Т. Лукман: пер.с англ. Е Руткевича - М.:”Медиум”, 1995. - 322 с.
3. Гидденс С. (2011) Последствия современности. / С Гидденс: пер.с англ.Г.Ольховикова - М.,”Праксис”, 2011. - 343с.
4. Бауман З.(2008) Глобализация. Наслідки для людини і суспільства / З. Бауман. - К.: Видім “Києво-Могилянської академії”, 2008. - 321с.
5. Александер Дж.(2013) Смыслы социальной жизни. Культурсоциология. / Дж. Александер : Пер.с англ. Г.Ольховикова - М., Праксис”, 2013. - 630 с.
6. Кастельс М. (2000) Информационная эпоха: экономика,
- общество, культура: Пер. с англ.под науч.ред. О.И.Шкаратана / М.Кастельс.- М.:ГУВЭШ, 2000. - 608 с.
7. Robertson R. (1992) Globalization:Social Theory and Global Culture / Roland Robertson.-London:Sage Publication, 1992.
8. К устойчивости мира курсом перемен / Эрвин Ласло – М., Логос, 2004. - 208с.
9. Pryazhentseva Kateryna (2017) The Hierarchy of Realities in the ontology of Conflict (to the philosophical analysis of Russian-Ucrainian conflict) / K.Pruazhentseva // Філософська думка-2017. - № 6. - с.111 - 120.
10. Фукуяма Ф.(1999) Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Пер.з англ. В.Дмитрука / Ф.Фукуяма. - Київ, “Кальварія”, 2005. - 376с.

REFERENCES

1. K. Yaspers (1991) Meaning and purpose of history / K. Yaspers.- M., Yz-vo Polytycheskoi lyteratury, 1991. - 527p.
2. Berher P. (1995) The social construction of reality. A treatise on the sociology of knowledge. / P. Berher, T. Lukman : translation from English: E.Rutkevycha - M.:”Medyum”,1995. - 322 p.
3. Hyddens Ye.(2011) Consequences of modernity../ Ye. Hyddens: translation from English H. Olkhovykova - M.,”Praksys”, 2011. - 343p.
4. Bauman Z.(2008) Globalization. Consequences for people and society / Z.Bauman. - K.:Vyd.dim “Kyievo-Mohylianskoi akademii”, 2008. - 321p.
5. Aleksander Dzh. (2013) The meanings of social life. Cultural Sociology / Dzh.Aleksander - M., Praksys”,2013. - 630 p.
6. Kastels M 000) Information Age: Economics, Society, Culture :
- translation from English under the ed. O.Y.Shkaratana / M.Kastels.- M.: HUVЭSh, 2000. - 608 p.
7. Robertson R. (1992) Globalization:Social Theory and Global Culture / Roland Robertson.-London:Sage Publication, 1992 - 224p.
8. Laslo Э. (2004) Macrosvig. To the stability of the world, the course of change / Эрвyn Laslo – М., Lohos, 2004. - 208p.
9. Pryazhentseva Kateryna (2017) The Hierarchy of Realities in the ontology of Conflict (to the philosophical analysis of Russian-Ucrainian conflict) / K.Pruazhentseva // Filososfska dumka - 2017. - № 6. - p.111 - 120.
10. Fukuiama F. (1999) Great collapse. Human nature and restoration of social order.: translation from English V.Dmytruka / F.Fukuiama. - Kyiv, “Kalvariia”, 2005. - 376p.

On the issue of specificity of social thought in terms of global transformations of modern society

S. R. Gayevska

Abstract. The studies of global transformations of modern society reveals fundamental discrepancy between impressive scientific achievements and scientific rationality on the whole, as an integral force of new social order and social rationality and opportunity to affirm optimally harmonious social life at the global and local levels. It in a real challenge to society and human nature, on solving of which the survival and progress of human civilization depend, however, its conflictogenic potential can invalidate the achievements of human scientific intellect. It is this that determines the necessity to form social thought which is able to positively affect conflicting tendencies of globalization by means of reintegration of social experience and preservation of human values at global and local levels.

Keywords: social thought, globalization, social values, society, social reality.

К проблеме специфики социального мышления в контексте глобализационных трансформаций современного общества

С. Р. Гаевская

Аннотация. В статье исследуется проблема социального мышления и его ценностное измерение на основании анализа глобализационных трансформаций современного социума, которые обострили фундаментальное противоречие между достижениями науки и научной рациональности в целом, как интегративной силы социального миропорядка, и социальной рациональностью, и возможностью утверждения гармоничной общественной жизни на глобальном и региональном уровнях, обуславливая необходимость формирования и утверждения основ социального мышления, способного путем реинтерпретации достижений социального познания и опыта, а также сохранения базовых человеческих ценностей на глобальном и региональном уровнях, позитивно повлиять на противоречивые тенденции глобализации.

Ключевые слова: социальное мышление, глобализация, социальные ценности, социум, социальная реальность.